

چشم‌انداز سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران

(توصیه‌های سیاستی برای برنامه ششم توسعه)

معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی
دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن

کد موضوعی: ۳۱۰
شماره مسلسل: ۱۴۷۱۷
بهمن‌ماه ۱۳۹۴

به نام خدا

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۲.....	روند سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن
۸.....	توزیع سرمایه‌گذاری در داخل بخش صنعت
۱۰.....	عوامل تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران
۱۳.....	جمع‌بندی
۱۵.....	منابع و مأخذ

چشم‌انداز سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران (توصیه‌های سیاستی برای برنامه ششم توسعه)

چکیده

با توجه به اهمیت سرمایه‌گذاری در افزایش ظرفیت‌های تولیدی، به‌ویژه در صنعت و معدن، این گزارش به روند و ترکیب سرمایه‌گذاری در بخش صنعت ایران پرداخته است. شواهد نشان می‌دهد که بخش صنعت به‌طور نسبی جایگاه خود را نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی از دست داده و سرمایه‌گذاری‌های کمتری در این بخش در مقایسه با سایر بخش‌های اقتصادی صورت گرفته است. این وضعیت نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری‌ها به‌طور نسبی از بخش صنعت و معدن خارج شده و به سایر بخش‌های اقتصاد ایران تمایل پیدا کرده است. تداوم این روند، تضعیف بخش صنعت و معدن و کاهش توان تولید آن را در پی دارد.

شواهد نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در بخش صنعت ایران نامتقارن بوده و بسیار متمرکز بر صنایع فلزی و صنایع کانی غیرفلزی است که وابسته به ذخایر معدنی هستند. این الگوی سرمایه‌گذاری نشان از تضعیف سایر صنایع در ایران دارد، چراکه با تداوم این وضعیت، به‌تدریج جایگاه خود را در اقتصاد از دست می‌دهند.

در پاسخ به این پرسش که چه عواملی باعث شده است تا سرمایه‌گذاری در بخش صنعت در ایران به‌طور نسبی کاهش یابد، باید گفت که ترکیبی از سیاست‌های نامناسب ارزی، سیاست‌های پولی و بانکی و کاهش نسبی هزینه‌های عمرانی طی یک دهه

گذشته سبب شده است سهم بخش صنعت از کل سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد ایران کاهش یابد. نتایج این مطالعه نشان می‌دهد؛ نرخ سود بانکی اگرچه تأثیر منفی بر سرمایه‌گذاری در صنایع کارخانه‌ای داشته است، اما این تأثیر بسیار ناچیز و نزدیک به صفر بوده است، چراکه عواملی مانند سیاست پولی و بانکی و سیاست ارزی نقشی به‌مراتب مهم‌تر در این زمینه داشته‌اند.

مقدمه

در ادبیات اقتصادی، سرمایه‌گذاری به‌عنوان یکی از منابع رشد اقتصادی محسوب می‌شود. بخش صنعت به‌عنوان موتور رشد اقتصادی و محل انباشت دانش از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. از آنجا که سرمایه‌گذاری توان تولید و رشد بلندمدت بخش صنعت را تعیین می‌کند، لذا بررسی آن بسیار حائز اهمیت است.

بخش اول این گزارش به بررسی روند سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن می‌پردازد. در ادامه ساختار توزیع سرمایه‌گذاری در داخل بخش صنعت مورد بررسی قرار گرفته است. سپس عوامل تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران مطرح و در انتها جمع‌بندی و نتیجه‌گیری ارائه خواهد شد.

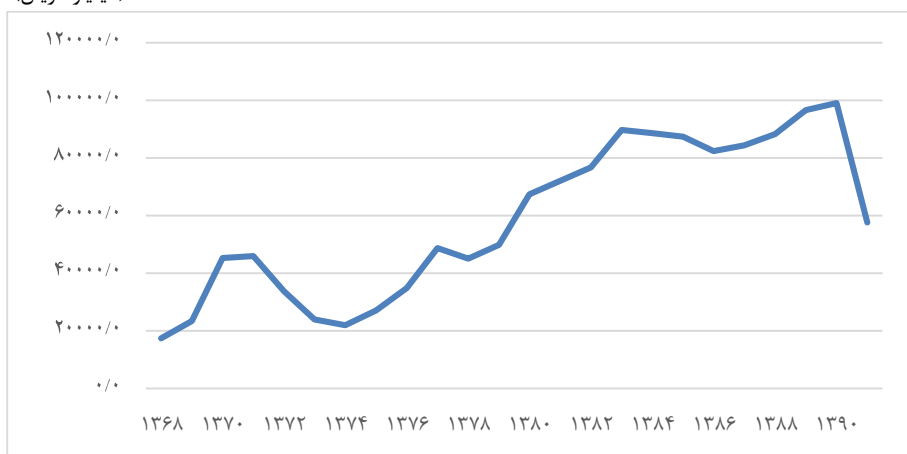
روند سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن

همان‌طور که نمودار ۱ نشان می‌دهد، سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن به‌طور کلی روندی صعودی را طی کرده است، هر چند نوسان این متغیر در طول سال‌ها و

دوران مختلف به وضوح قابل تشخیص است. بعد از سال ۱۳۷۴ که به دلیل بروز بحران ارزی در آن زمان نوسان قابل توجهی در سرمایه‌گذاری بخش صنعت و معدن رخ داد، یک روند صعودی به صورت کم و بیش در سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن تداوم داشته، اما بعد از سال ۱۳۸۴ روند سرمایه‌گذاری در این بخش معکوس شده به گونه‌ای که در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶ نیز این روند کاهش در سرمایه‌گذاری صنعتی تداوم داشته است. از سال ۱۳۸۷ این متغیر روند صعودی گرفت و به بالاترین میزان خود در سال ۱۳۹۰ در سال‌های پس از جنگ تحمیلی رسید. در سال ۱۳۹۱ در پی بحران ارزی و تشدید تحریم‌های اقتصادی سرمایه‌گذاری صنعتی به شدت کاهش یافت.

نمودار ۱. روند تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در بخش صنعت و معدن به قیمت‌های ثابت ۱۳۸۳ (میلیارد ریال)

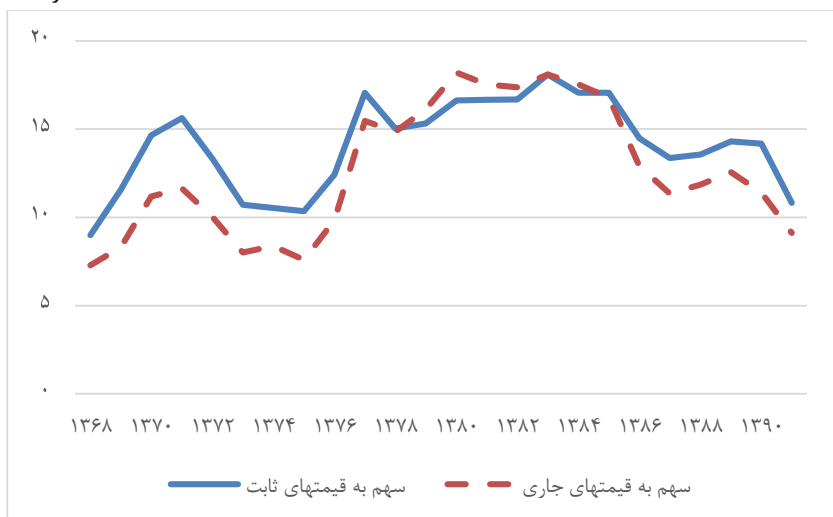
مأخذ: بانک مرکزی، آمار حساب‌های ملی سالیانه و نماگرهای اقتصادی.

با توجه به روند صعودی سرمایه‌گذاری در بخش صنعت در طی زمان، ممکن است این تصور تقویت شود که بخش صنعت و معدن وضعیت مناسبی را طی سال‌های گذشته طی کرده است، اگر سهم این بخش از کل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در اقتصاد ایران بررسی و مقایسه شود، در آن صورت مشخص می‌شود که این بخش در طی زمان در حال تضعیف بوده است. برای بررسی این فرضیه نمودارهای ۲ و ۳ ترسیم گردیده است. در نمودار ۲ سهم بخش صنعت و معدن از کل سرمایه‌گذاری‌های صورت گرفته در اقتصاد ایران در طی سال‌های ۱۳۶۸ تا ۱۳۹۱ نشان داده شده است. به‌منظور مقایسه، این سهم برحسب مقادیر حقیقی و مقادیر جاری محاسبه شده که توضیحات آن در زیرنویس صفحه بعدی ارائه شده است. این کار به این دلیل است که اگر روند سهم نسبی سرمایه‌گذاری برحسب دو روش تفاوت زیادی داشته باشد، بتوان تأثیر تغییر قیمت‌های نسبی کالاهای سرمایه‌ای در بخش‌های مختلف را در این تفاوت مشاهده کرد. نمودار ۲ نشان می‌دهد که این دو روش محاسباتی تفاوت چندانی با هم ندارند و سهم صنعت و معدن از کل سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد ایران در هر دو روش بعد از سال ۱۳۸۴ نزولی بوده است.

نمودار ۲. سهم بخش صنعت و معدن از کل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص^۱

(درصد)

مأخذ: آمار بانک مرکزی، آمار حساب‌های ملی سالیانه.

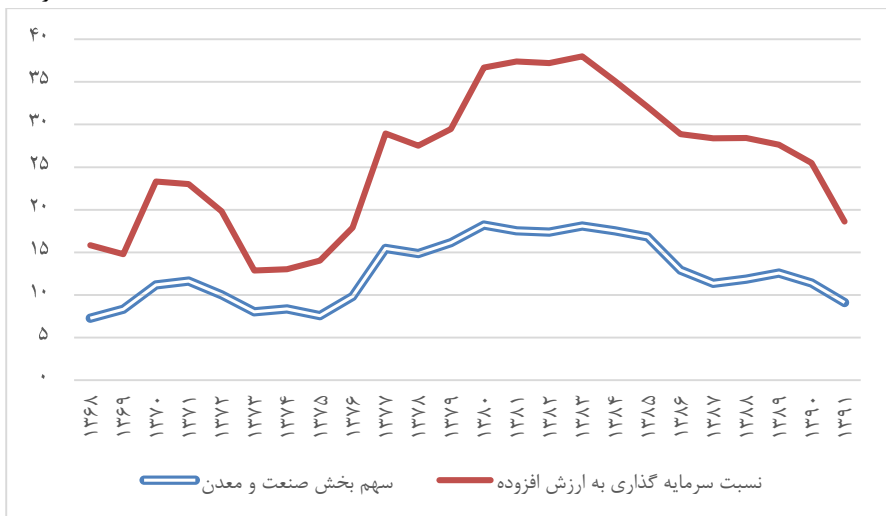
نمودار ۲ نشان می‌دهد که سهم بخش صنعت و معدن از اقتصاد ایران از ۱۸ درصد در سال ۱۳۸۳ که بالاترین سهم در سال‌های پس از جنگ تحمیلی است، به ۱۱ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است. این وضعیت نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری‌ها به‌طور نسبی از بخش صنعت و معدن خارج شده و به سایر بخش‌های اقتصاد ایران تمایل پیدا

۱. در این نمودار به‌منظور مقایسه تأثیر تحولات قیمت‌های نسبی در بخش‌های مختلف بر سهم نسبی بخش صنعت و معدن، سهم این بخش از کل سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد ایران به دو روش محاسبه شده است: سهم برحسب مقادیر حقیقی (به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۸۳) و سهم برحسب مقادیر جاری. به این معنا که در روش اول ارقام سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن برحسب قیمت‌های ثابت سال ۱۳۸۳ بر کل سرمایه‌گذاری‌های اقتصاد ایران به قیمت‌های ثابت تقسیم شده است و در روش دوم کل سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن برحسب مقادیر جاری بر کل سرمایه‌گذاری در اقتصاد ایران برحسب قیمت‌های جاری تقسیم شده است.

کرده است. تداوم این روند، تضعیف بخش صنعت و معدن و کاهش توان تولید آن را در پی دارد. به‌منظور بررسی این موضوع، نمودار ۳ ترسیم شده است که در آن نسبت سرمایه‌گذاری به ارزش‌افزوده بخش صنعت و معدن در کنار سهم ارزش‌افزوده این بخش از کل تولید ناخالص داخلی ترسیم شده است.

نمودار ۳. نسبت سرمایه‌گذاری به ارزش‌افزوده و سهم ارزش‌افزوده بخش صنعت و معدن از تولید ناخالص داخلی

(درصد)

مأخذ: همان.

همان‌طور که از نمودار ۳ به‌خوبی مشخص است، نسبت سرمایه‌گذاری به ارزش‌افزوده بخش صنعت و معدن از ۳۸ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۱۹ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است که یک کاهش مداوم و معنادار است. این بدان معناست که در طی زمان به نسبت ارزش‌افزوده این بخش، سرمایه‌گذاری کافی در آن صورت نگرفته است. این موضوع در بلندمدت کاهش سهم ارزش‌افزوده این بخش از کل اقتصاد ایران را در پی داشته است. این موضوع را می‌توان به‌خوبی در روند نزولی سهم این بخش ملاحظه کرد که از سال ۱۳۸۴ آغاز شده و در سال ۱۳۹۱ به کمترین میزان رسیده است. بنابراین، به‌طور نسبی در بخش صنعت و معدن سرمایه‌گذاری کافی صورت نگرفته و در نتیجه توان تولید این بخش به‌تدریج کاهش یافته است. لازم به توضیح است که در این نمودار سهم بخش صنعت و معدن از تولید ناخالص داخلی برحسب مقادیر جاری محاسبه شده است. به این معنا که ارزش‌افزوده بخش صنعت و معدن برحسب قیمت‌های جاری به تولید ناخالص داخلی برحسب قیمت‌های جاری محاسبه شده است. گفتنی است اگر سهم بخش صنعت و معدن برحسب قیمت‌های ثابت محاسبه شود (یعنی ارزش‌افزوده بخش صنعت و معدن برحسب قیمت‌های ثابت ۱۳۸۳ بر تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های ثابت ۱۳۸۳ تقسیم شود)، شاهد روند صعودی سهم این بخش خواهیم بود. این تفاوت نشان می‌دهد که بخش صنعت و معدن برحسب مقادیر حقیقی سهم بیشتری از کالاها و خدمات را در اقتصاد ایران تولید کرده است. با این حال، روند نزولی سهم آن براساس قیمت‌های جاری نشان می‌دهد که قیمت کالاها و خدمات در مقایسه با قیمت سایر کالاها و خدمات در اقتصاد ایران کمتر افزایش یافته است. این موضوع می‌تواند به این دلیل باشد که در مقایسه با افزایش قیمت کالاها و غیرقابل مبادله در اقتصاد ایران مانند بخش مسکن، قیمت نسبی

در بخش صنعت و معدن کاهش یافته است، چرا که به دلیل اینکه کالاهای وارداتی همواره رقیب تولیدات این بخش هستند و بجز برخی بخش‌های محدود مانند خودرو و امثال آن، عملاً این بخش در معرض رقابت با کالاهای وارداتی است، لذا امکان افزایش قیمت محصولات در این بخش متناسب با سایر بخش‌ها مانند خدمات، مسکن و مستغلات نیست. از سوی دیگر، به نظر می‌رسد که کنترل‌های قیمتی در این بخش بیش از سایر بخش‌ها باشد. مجموع این عوامل همگی باعث شده‌اند که قیمت‌های نسبی در بخش صنعت و معدن کمتر از سایر بخش‌ها در اقتصاد ایران افزایش یافته و در بخش زیادی از سال‌های گذشته شاهد کاهش سهم این بخش باشیم.

توزیع سرمایه‌گذاری در داخل بخش صنعت

در این بخش، توزیع سرمایه‌گذاری در داخل بخش صنعت بررسی می‌شود. لازم به ذکر است که با توجه به هدف این گزارش که الگوسازی سرمایه‌گذاری در بخش صنعت در سطح کل بخش می‌باشد، تنها به ذکر و توصیف ساختار بخش پرداخته می‌شود و تحلیل و علت‌یابی اینکه چرا ساختار فعلی در بخش صنعت ایران به وجود آمده است و یا اینکه چه ساختاری برای این بخش مناسب‌تر است، پرداخته نخواهد شد.

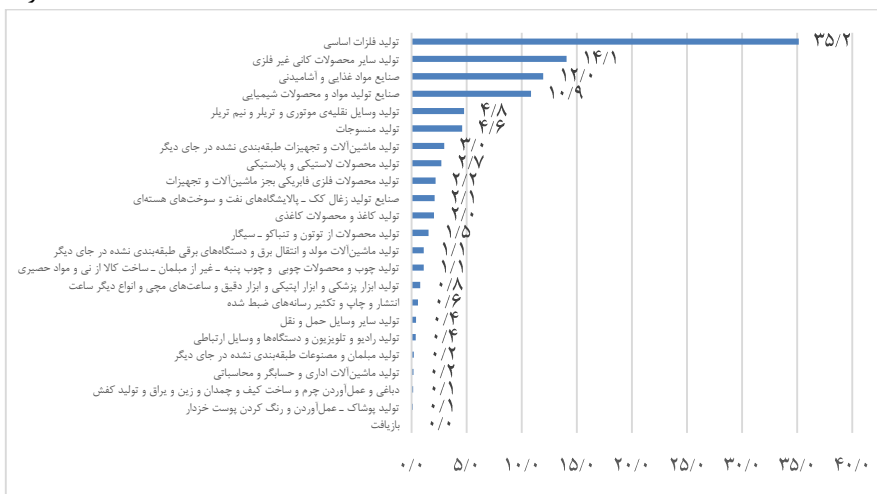
همان‌طور که نمودار ۴ نشان می‌دهد، سرمایه‌گذاری در داخل بخش صنعت در ایران توزیعی بسیار نامتقارن داشته است. بیش از یک‌سوم سرمایه‌گذاری در این بخش در صنعت تولید فلزات اساسی صورت گرفته و بعد از آن با فاصله زیاد صنایع تولید محصولات کانی غیرفلزی، صنایع مواد غذایی و آشامیدنی و صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی قرار دارند. این وضعیت نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در بخش صنعت در ایران بسیار متمرکز

بر صنایع فلزی و صنایع کانی غیرفلزی بوده که مبتنی بر ذخایر معدنی می‌باشد. این الگوی سرمایه‌گذاری نشان از تضعیف سایر صنایع در ایران است، چراکه با تداوم این وضعیت، به تدریج جایگاه خود را از دست می‌دهند. اگرچه صنایع مبتنی بر بخش معدن با توجه به ذخایر معدنی کشور اهمیت بسیار بالایی دارند، اما از یک‌سو به دلیل سرمایه‌بر بودن، توان اشتغالزایی بالایی ندارند و از سوی دیگر، توسعه متوازن نیازمند این است که سایر صنایع که در واقع تکمیل‌کننده حلقه پیوند بین ذخایر و منابع طبیعی و فعالیت‌های سایر بخش‌های اقتصادی هستند نیز توسعه یابند. این موضوع نیازمند اصلاح نگرش‌های موجود و تغییر نگرش درباره بخش صنعت و معدن در سیاستگذاری‌ها است.

نمودار ۴. سهم فعالیت‌های مختلف از کل تشکیل سرمایه ثابت در کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر برحسب کدهای دو رقمی ISIC

(درصد)

مأخذ: محاسبات براساس مرکز آمار ایران، نتایج آمارگیری از کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر، ۱۳۹۲.

عوامل تأثیرگذار بر سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران

پرسش اساسی که بعد از بررسی روند سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن مطرح می‌شود، این است که چه عواملی سبب شده است این بخش در طول زمان سهم کمتری از سرمایه‌گذاری‌ها را به‌خود اختصاص دهد. به‌منظور بررسی این موضوع، باید عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن بررسی گردند. به‌طور کلی مطالعات مختلف نشان داده است که عوامل متعددی بر تصمیمات سرمایه‌گذاری در بخش صنعت اثر می‌گذارند^۱ که مهمترین این عوامل عبارتند از: میزان و نرخ تسهیلات بانکی پرداختی به بخش صنعت و معدن، نرخ ارز حقیقی و هزینه‌های عمرانی دولت که سبب توسعه زیرساخت‌ها و تسهیل سرمایه‌گذاری می‌شود.

مطالعاتی که در این زمینه در داخل انجام شده است، نشان می‌دهد که تسهیلات بانکی نقش مهمی در افزایش سرمایه‌گذاری دارد. مثلاً کارشناس (۱۹۹۰) نشان داد که افزایش یک درصدی در تسهیلات بانکی، سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران را ۰/۳۶ درصد افزایش می‌دهد. همین‌طور سلیمی‌فر و قوی (۱۳۸۱) نیز نشان دادند که افزایش یک درصدی در حجم (واقعی) تسهیلات، سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران را ۰/۲۳ درصد افزایش می‌دهد. همچنین پایتختی اسکویی و همکاران (۱۳۹۱) نیز نشان دادند که افزایش یک درصدی در تسهیلات بانکی موجب افزایش ۰/۶ درصدی در

۱. به‌عنوان نمونه می‌توان به مطالعات زیر اشاره کرد:

سیدعلی پایتختی اسکویی، حسن طاهری و فلور ابقایی، «مدیریت عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ایران»، فراسوی مدیریت، شماره ۲۳، زمستان ۱۳۹۱.
رقیه ترکی سمائی و لیلیا احمدی، «اثر نااطمینانی تورم بر سرمایه‌گذاری ثابت خصوصی واقعی در بخش صنعت اقتصاد ایران»، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۷۰، بهار ۱۳۹۳.

سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران می‌شود. همچنین صمصامی و امیرجان (۱۳۹۰) نیز نشان دادند که افزایش یک درصدی در تسهیلات اعطایی به بخش صنعت و معدن موجب افزایش ۰/۴۴ درصدی در سرمایه‌گذاری این بخش می‌شود. بررسی‌های صورت گرفته در این تحقیق نشان می‌دهد که افزایش یک درصدی تسهیلات بانکی (برحسب مقادیر حقیقی) موجب افزایش ۰/۳ درصدی در سرمایه‌گذاری صنایع کارخانه‌ای همراه بوده است. بنابراین مشخص می‌شود که سیاست‌های پولی و بانکی دولت و نحوه تخصیص نقدینگی به کارآفرینان می‌تواند در رشد سرمایه‌گذاری مؤثر باشد.

یکی از دیگر عوامل مهم تأثیرگذار در تصمیمات سرمایه‌گذاری به‌ویژه در بخش صنعت و معدن سیاست‌های ارزی دولت است. سیاست ارزی رقابت‌پذیری محصولات تولیدی صنایع کشور را تحت تأثیر قرار می‌دهد. اگر سیاست ارزی مناسبی اتخاذ نشود، صنایع توان رقابت نداشته و بنابراین طرح‌های سرمایه‌گذاری و افزایش ظرفیت آنها نیز توجیه‌پذیر نخواهد بود، چراکه رقبای خارجی در حال تصاحب بازار محصولات داخلی آنها هستند. از این رو، سیاست ارزی عامل بسیار تأثیرگذاری برای سرمایه‌گذاری است. مطالعات داخلی نیز تأییدکننده این موضوع هستند. به‌عنوان مثال، پایتختی اسکویی و همکاران در گزارش (۱۳۹۱) نشان دادند که افزایش یک درصد در نرخ ارز حقیقی موجب افزایش ۰/۶۳ درصدی در سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ایران می‌شود.

همین‌طور دریکوند (۱۳۹۲) نیز نشان داد که افزایش یک درصدی در نرخ ارز موجب افزایش حدود ۰/۱ درصدی در سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش صنعت در ایران می‌شود. بررسی‌های انجام شده در این مطالعه نشان می‌دهد سیاست ارزی مناسب نقش مهمی در تشویق سرمایه‌گذاری خصوصی در بخش صنعت در ایران خواهد داشت. بر این

اساس، می‌توان گفت افزایش ۱۰ درصدی در نرخ ارز حقیقی باعث افزایش ۲ درصدی در سرمایه‌گذاری در صنایع کارخانه‌ای ایران می‌شود.

همچنین این یافته‌ها نشان می‌دهند که هزینه‌های عمرانی دولت نیز نقش مهمی در تسهیل سرمایه‌گذاری‌ها دارند. افزایش ۱ درصدی هزینه‌های عمرانی دولت سبب می‌شود سرمایه‌گذاری بخش صنعت به میزان ۰/۵۵ درصد افزایش یابد. مطالعات داخلی نیز اکثراً تأیید می‌کنند که هزینه‌های عمرانی نقش تسهیل‌کننده‌ای برای سرمایه‌گذاری دارند. مثلاً سمائی و احمدی (۱۳۹۳) نشان دادند که هزینه‌های عمرانی دولت با ضریب ۰/۸۳ موجب افزایش سرمایه‌گذاری‌های صنعتی در ایران می‌شود. همچنین اسکویی پایتختی و همکاران (۱۳۹۱) نشان دادند که افزایش ۱۰۰ درصدی در سرمایه‌گذاری‌های دولتی باعث افزایش ۱۱ درصدی در سرمایه‌گذاری بخش صنعت در بلندمدت می‌شود. سلیمی‌فر و قوی (۱۳۸۱) نیز نشان دادند که افزایش ۱۰۰ درصدی در سرمایه‌گذاری‌های عمومی موجب افزایش ۱۶ درصدی در سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران می‌شود. بنابراین هزینه‌های عمرانی دولت نقش بسیار مثبتی در تسهیل و تشویق سرمایه‌گذاری‌ها در ایران داشته‌اند.

درخصوص نرخ بهره و تأثیر آن بر سرمایه‌گذاری در ایران اجماع نظری وجود ندارد. مثلاً سمائی و احمدی (۱۳۹۳) نشان دادند که نرخ بهره حقیقی باعث کاهش سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران با ضریب ۰/۲۱ می‌شود. این درحالی است که صمصامی و امیرجان (۱۳۹۰) و پایتختی اسکویی و همکاران (۱۳۹۱) از متغیر نرخ بهره در مطالعه خود استفاده نکرده‌اند. بررسی‌ها در مرکز پژوهش‌های مجلس نیز

نشان می‌دهد نرخ سود بانکی اگرچه تأثیر منفی بر سرمایه‌گذاری در صنایع کارخانه‌ای داشته است، اما این تأثیر بسیار ناچیز و نزدیک به صفر بوده است، چراکه عواملی مانند سیاست پولی و بانکی و سیاست ارزی نقشی به مراتب مهمتر در این زمینه داشته‌اند.

بنابراین، در پاسخ به این پرسش که چه عواملی باعث شده است تا سرمایه‌گذاری در بخش صنعت در ایران به‌طور نسبی کاهش یابد باید گفت که ترکیبی از سیاست‌های نامناسب ارزی، سیاست‌های پولی و بانکی و کاهش نسبی هزینه‌های عمرانی در طی یک دهه گذشته سبب شده است سهم بخش صنعت از کل سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد ایران کاهش یابد.

جمع‌بندی

نظر به اهمیت سرمایه‌گذاری در افزایش ظرفیت‌های تولیدی، به‌ویژه در صنعت و معدن، این گزارش به روند و ترکیب سرمایه‌گذاری در بخش صنعت در ایران پرداخته است. شواهد نشان می‌دهند که بخش صنعت به‌طور نسبی جایگاه خود را نسبت به سایر بخش‌های اقتصادی از دست داده و سرمایه‌گذاری‌های کمتری در این بخش در مقایسه با سایر بخش‌های اقتصادی صورت گرفته است.

آمارهای رسمی نشان می‌دهند که سهم بخش صنعت و معدن از کل تشکیل سرمایه ثابت ناخالص در اقتصاد ایران در طی زمان رو به کاهش بوده است. سهم بخش صنعت و معدن از اقتصاد ایران از ۱۸ درصد در سال ۱۳۸۳ که بالاترین سهم در سال‌های پس از جنگ تحمیلی بوده، به ۱۱ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است.

این وضعیت نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری‌ها به‌طور نسبی از بخش صنعت و معدن خارج شده و به سایر بخش‌های اقتصاد ایران تمایل پیدا کرده است. تداوم این روند، تضعیف بخش صنعت و معدن و کاهش توان تولید آن را در پی دارد.

سرمایه‌گذاری در داخل بخش صنعت در ایران توزیعی بسیار نامتقارن داشته است. بیش از یک‌سوم سرمایه‌گذاری در این بخش در صنعت تولید فلزات اساسی صورت گرفته و با فاصله زیاد صنایع تولید محصولات کانی غیرفلزی، صنایع مواد غذایی و آشامیدنی و صنایع تولید مواد و محصولات شیمیایی قرار دارند. این وضعیت نشان می‌دهد که سرمایه‌گذاری در بخش صنعت در ایران بسیار متمرکز بر صنایع فلزی و صنایع کانی غیرفلزی است که مبتنی بر ذخایر معدنی هستند. این الگوی سرمایه‌گذاری نشان از تضعیف سایر صنایع در ایران است، چراکه با تداوم این وضعیت، به تدریج جایگاه خود را از دست می‌دهند.

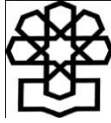
نسبت سرمایه‌گذاری به ارزش‌افزوده بخش صنعت و معدن از ۳۸ درصد در سال ۱۳۸۳ به ۱۹ درصد در سال ۱۳۹۱ کاهش یافته است که یک کاهش مداوم و معنادار است. این بدان معنا است که در طی زمان به نسبت ارزش‌افزوده این بخش، سرمایه‌گذاری کافی در آن صورت نگرفته است. این موضوع در بلندمدت کاهش سهم این بخش از کل اقتصاد ایران را در پی داشته است.

یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهند که ترکیبی از سیاست‌های نامناسب ارزی، سیاست‌های پولی و بانکی و کاهش نسبی هزینه‌های عمرانی در طی یک دهه گذشته سبب شده است سهم بخش صنعت از کل سرمایه‌گذاری‌ها در اقتصاد ایران کاهش یابد.

منابع و مآخذ

۱. بانک مرکزی، نماگرهای اقتصادی، شماره‌های مختلف.
۲. پایتختی اسکویی، سیدعلی، طاهری، حسن و ابقایی، فلور، «مدیریت عوامل مؤثر بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در ایران»، فراسوی مدیریت، شماره ۲۳، زمستان ۱۳۹۱.
۳. ترکی سمائی، رقیه و احمدی، لیلا، «اثر نااطمینانی تورم بر سرمایه‌گذاری ثابت خصوصی واقعی در بخش صنعت اقتصاد ایران»، فصلنامه پژوهشنامه بازرگانی، شماره ۷۰، بهار ۱۳۹۳.
۴. دریکوند، سمیرا، «بررسی تأثیر تولید کل صنعت بر سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در صنعت ایران»، اولین همایش ملی الکترونیکی چشم‌انداز اقتصاد ایران، آذر ۱۳۹۲.
۵. سلیمی‌فر، مصطفی و قوی، مسعود، «تسهیلات بانک‌ها و سرمایه‌گذاری خصوصی در ایران»، فصلنامه پژوهش‌های اقتصادی ایران، شماره ۱۳، زمستان ۱۳۸۱.
۶. صمصامی، حسین و امیرجان، رضا، «بررسی اثر تسهیلات بانکی بر ارزش‌افزوده بخش صنعت و معدن»، فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، شماره ۵۹، پاییز ۱۳۹۳.
۷. مرکز آمار ایران، نتایج آمارگیری از کارگاه‌های صنعتی ده نفر کارکن و بیشتر، سال‌های مختلف.
8. Datta, B., (1952), *The Economics of Industrialization*, World Press, Calcutta. David, P. (1985), "Clio and the economics of QWERTY", *American Economic Review*, vol. 75, 2.
9. DeLong, J.B., & Summers, L. H. (1991), Equipment and economic growth, *Quarterly Journal of Economics*, Vol. 106, pp.445-502.
10. Esfahani, H. S., K. Mohaddes, and M. H. Pesaran (2009), "Oil Export and the Iranian Economy". *The Quarterly Review of Economics and Finance*. Vol 53. Issue 3.
11. Fajnzylber, F. (1983), *La industrialización trunca de América Latina*, Editorial Nueva Imagen, Mexico.
12. Kaldor, N. (1966), *Causes of the Slow Rate of Growth of the United Kingdom*, Cambridge University Press.
13. Mokyr, J. (2005), 'Long-Term Economic Growth and the History of Technology', in P. Aghion and S. Durlauf (eds), *Handbook of Economic Growth*, Amsterdam: Elsevier.
14. Rosenberg, N. (1994), *Exploring the Black Box: Technology, Economics and History*, Cambridge: Cambridge University Press.

شماره مسلسل: ۱۴۷۱۷

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: چشم‌انداز سرمایه‌گذاری صنعتی در ایران (توصیه‌های سیاستی برای برنامه ششم توسعه)

نام دفتر: مطالعات انرژی، صنعت و معدن (گروه صنعت)

تهیه و تدوین: علی‌اصغر اژدری

همکار: سعید شجاعی

ناظران علمی: محمدرضا محمدخانی، هوشنگ محمدی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. سرمایه‌گذاری

۲. بخش صنعت و معدن

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۱۱/۲۸